

gáltatni hivatott honatyák nem mutatnak hajlandóságot jogtalanul elrabolt ingatlanjaink, értékeink visszaadására, addig egyenesen arcátlanság itt igazságról és jogról beszélni!

Nem is csoda, hogy mindezeket látva és tapasztalva mi, gazságtól meggyötört emberek, a régi szólást emlegetjük lemondóan: Meghalt Mátyás király, oda az igazság! Miért cselekedjem az igazságot, miért álljak ki mellette egy hamis, hazug, képmutató, jogfosztó, igazságtalan világban, országban? Azért Testvérem, mert ezt kívánja Tőled Isten, aki soha nem hal meg, és akinek mindig „gondja van igazságára”, következésképpen: gondja arra is, aki igazságát, az igazságot cselekszi! Ezt sejtette meg nagy költőnk, a 180 éve született Petőfi Sándor is, amikor húszévesen ezeket írta: „A világ az Isten kertje, / Gyom s virág vagytok ti benne, / Emberek! / Én a kertnek egy kis magja, / De az úr ha pártom fogja: / Benne gyom tán nem leszek.” (Én) Az Úr „pártfogása”, gondviselése által nem gyom és nem gaz lett ő Isten kertjében, hanem igaz, igazságot illatozó virág, aki kész volt fiatalon elhervadni nemzete igazáért, jogáért, szabadságáért!

Magasztos, követendő példáján felbuzdulva az új esztendő első napjaiban ne kérdezzük tétován: milyen lesz ez az év? Hanem vágjunk neki az ismeretlen időnek megingathatatlan elhatározással, hogy Isten kívánságát teljesítő, igazságot cselekvő emberek leszünk, „kertje igazságot illatozó virágai” a hitben, hogy ez a jó, s csak ez hozhat ránk annyi „balsors” után végre „víg esztendőt”! Ámen.

GYERŐ DÁVID

A MÁSSÁG SZABADSÁGA*

Jak 2,12; Gal 5,13–14

Testvéreim, ma, január 13-án a vallásszabadság törvénye kihirdetésének 435. évfordulóját ünnepeljük. Egyházi beszédemben nem azt a 16. századi eseményt és az akkori időket fogom történelmi vénával méltatni, hanem a jelenben nézek körül, és arra keresek választ, hogy ma, 435 év elteltével mihez kezdünk a vallásszabadság dicsőséges, de ugyanakkor igényes és megpróbáló örökségével?

Ama pillanat, a szabad vallás és lelkiismereti meggyőződés törvénybe foglalása a másság, az újítás, a szabadság jegyében robbant bele a 16. század világába; történelmünk nagy iróniája mégis az, hogy ez a másság, ez a sza-

* Elhangzott Székelykeresztúron, 2003. január 13-án, a vallásszabadság törvénye kihirdetésének 435. évfordulóján szervezett ünnepségen.

badság gyakran a visszájára fordult, és majd' ötödfél évszázadon át bélyegként kísérté végig az Unitárius Egyházat mint ama törvény intézményes felvállalóját és megélőjét. Ez idő alatt másságunk legtöbbször az üldöztetést, az elnyomatást, a béklyóba kötöttséget hozta osztályrészünkül, s hogy ezek ellenére sem adtuk fel hitünket a jövőnkben, az értékeinkben s a lehetőségeinkben, az csak emberi és közösségi létünk sajátos értelmezésével volt lehetséges.

A mai textusunk ez unitárius lét egyik alapját tárja elénk. Az első, Jakab-levélből idézett versben látszólag ellentmondás feszül, mert ha egyszer szabadok vagyunk, akkor miért hangzik felénk mégis figyelmeztetés arról, hogy a szabadságnak törvényei vannak, amelyek megméri az életünket, és megítélik azt? Az ellentmondást a második, Galata-levélből idézett vers oldja fel, amely szerint a szabadság nem tartalom nélküli és végtelen adottság, hanem pontosan megkötött és lényeggel teljes: tartalma és rögzítője pedig egy, a szeretet.

Alkalmazva ezt a mai ünneplésünk lényegére azt kell mondanom, hogy unitárius egyházunk a történelem során csak úgy maradhatott meg, hogy szabadságát, az 1568. január 13-án mások számára is törvényben biztosított értéket nem tekintette konkrét ténynek, önmagától való adottságnak, a vallásos élet céljának, hanem eszköznek, az unitárius hitelvek megélési módjának, az unitárius közösségek összekötő alapjának. Mi megtanultuk a történelemből, hogy a szabadság nem a valamitől való kötetlenséget jelenti, függetlenséget, láncnélküliséget, könnyű röpködést a Homoródok völgyében vagy a Háromszéki-medencében, hanem a valamirevaló lehetőséget: szabadságot arra, hogy függően is, leláncoltan is, szárnyszegetten is építeni lehet, imádkozni lehet és szeretni lehet, mert a szabadság szeretet, a szeretet pedig szolgálat.

A szabadság nem a körülöttünk megcsillanó illúziók és álmok kergetése, hanem egy bennünk, a lélekben felépülő értékrend. Csak az lehet szabad, aki felismerte, hogy a saját értékeihez való kötődés nélkül életének nincs értelme. Dávid Ferenc azért volt szabad még a dévai vár börtöncellájában is, mert az ismeret szabaddá tette. Jézus azért tudott még átszegzett kezekkel is imádkozni az őt kínzókért, mert nem a testi szabadság volt az övé, hanem a lélek, a tudás, a hit szabadsága, az Istennel együtt lélegzés, az Isten akaratában önkéntelenül feloldódó szárnyalás szabadsága, ami nélkül nincs igazi emberi élet, ami nélkül nem teljes az emberi lét.

Látszólag mi sem vagyunk ma szabadok, mert íme, bennünket zsinati határozat és piros betűs naptári ünnep hozott ide. Látszólag megkötöttük, mert kirendeltük egyházunk tagjainak ezt a napot az ünneplésre, de ez az elszakíthatatlan kötelék éppen a szabadságunk záloga. Ez a kötődés jelenti a múltunkat, ahová tartozunk, mindazt, amit megtanultunk és magunkkal hozunk abból a küzdelmes múltból, és jelenti a jelent, a 21. századot, otthonunkat, ahol a szabadság helyes értelmezésével jövőt tudunk alkotni népünknek.

Ez értelmezést Victor Frankl amerikai pszichiáter is szavakba öntötte, az 1950-es és 60-as évek kommunista munkatáborainak áldozatairól írt köny-

vében. „Leghamarabb azok pusztultak el – írja –, akik az életben nem találtak már több célt és értelmet ahhoz, hogy tovább cipeljék azt; akik már nem vártak semmit a léttől. A túlélőknek meg kellett tanulniuk, hogy nem az volt a fontos: mit várhatnak az élettől, hanem az, hogy az élet mit vár még el tőlük. Véget kellett vetniük az életről való kérdezősködésnek, és úgy kellett magukra tekinteniük, mint akiket megkérdez az élet – minden nap, minden percben. A legtöbben nem tudták, hogy mi van az otthonukkal, a szeretteikkel, de azt érezték, hogy a szeretet tülelmedik a szeretettek fizikai jelenlétén, és az Én legmélyén, a lélekben találja meg igazi jelentését.”

Frankl fogalmazása újra kihangsúlyozza a lét egyik legsodálatosabb tényét: a szabadság nem a külső lehetőségek korlátlanóságában rejlett, hanem a belső megkötöttségek valóságában. Szabadságuk nem végtelen volt, hanem véges, és éppen végeessége adta meg igazi értékét. Ott, a bántalmazásban is, ott, a külső lehetőségek lelakatoltságában is, ott, a végtelen kék ég eltakartságában is megmaradtak azok a képességek, amelyek ellenálltak az embertelenedésnek, és segítettek túlélésre használni ezt a megkötött szabadságot: megmaradt a szeretet kötése, és megmaradt az önmagukhoz, múltukhoz és értékeikhez való hűség, halandóságuk állandó tudatában.

Még sepsiszentgyörgyi segédlelkészégem alatt történt, hogy az egyházközséget képviseltem egy ökumenikusnak mondott városi rendezvényen. Amikor fekete ruhában megérkeztem, egy szervező hozzám lépett, és megkérdezte: „A katolikusokkal ültessenem, vagy a reformátusokkal, vagy az evangélikusokkal – s amikor egyikre sem bólintottam, így folytatta – vagy valaki mással?” „Ültessen csak a másokhoz – válaszoltam –, úgy tűnik, az egy jó társaság lesz.” És csak álltam a nagy forgatagban, hüledezve, hogy az élet ennyire ironikus tud lenni.

Csak később olvastam Bill Vendleynek, a Vallási és Béke-Világtanács (WCRP) főtítkárának a könyvében, hogy szerinte a modern világ vallásosságának megértéséhez magas IQ-ra van szükségünk, de ez az IQ nem intelligencia-hányadost, hanem irónia-hányadost jelent. Ha most valaki megkérdezné tőlem, hogy mit értek ezalatt, azt válaszolnám, hogy irónia az, amikor valami, amit várunk, fordítva sül el, amikor valaki, akit másnak nézünk, tanít nekünk valamit saját magunkról. Irónia az, amikor a fehérről és a feketéről, a jobbról és a balról, az erősről és a gyengéről kiderül, hogy nem egyértelműen olyan, amilyennek hittük. Irónia az, hogy nekem, akinek a hitelti őse 1568-ban szabadságot biztosított a mássághoz mindenkinek, nekem megkülönböztetve, lekicsinylően, megalázóan mondja egy tudatlan modern lény: másságom nem kívánt, a nagyokkal nem vagyok egyenrangú, értékrendem, hagyományaim és szerepem a társadalomban megkérdőjelezett.

Arra a szentgyörgyi délutánra s arra a korlátokban megrekedt kérdésre volt szükségem ahhoz, hogy megértsem: unitarizmusunknak a 21. század kezdetén is a másság megélése és elfogadása kell, hogy a küldetése legyen, a szó minden értelmében. E küldetésünket pedig két síkon, kifelé, a világgal való kapcsolatunkban és befelé, a közösségünkön belül is egyaránt meg kell élnünk.

A külső kapcsolatok vizsgálata egyértelművé teszi, hogy országunk a 20. század utolsó évtizedében vallási összetételében többet változott, mint az egész 20. században azelőtt. S miután 45 éven át irtották a vallásosság minden formáját, a történelem újabb iróniájaként értelmezhető az a sebesség, amellyel ma, a szabadság világában szaporodnak el a különbnél külön vallások. A mi unitárius elkötelezettségünk a demokrácia egyenlőséget és testvériséget hirdető alapelvei iránt azt kéri tőlünk ma is, hogy üljünk egy asztalhoz a másokkal, történelmi felekezetekkel és újakkal egyaránt. A közös nemzeti célok pedig azt kívánják, hogy tegyük félre az elvont doktrínák és spekulációk különbségeit, és a hitvallási kérdések helyett, „Mi az, amit közösen hiszünk vagy másként?“, összekötő, szerződés-szerű kérdésekre keressük a választ: „Hogyan tudjuk segíteni egymást? Melyek a közös gondjaink? Mire van szükség ahhoz, hogy meghatározók legyünk az erdélyi magyarság megtartásában?”

Az egyházon belüli kapcsolataink terén talán még több a tennivalónk. A véleménykülönbség és másként gondolkodás szabadsága az utóbbi évben azt eredményezte, hogy kialakult egy, az egyházi élet gondjainak kezelését az eddiginél másként elképzelő kisebbségi réteg. A többség és ez új kisebbség viszonyát az egyház érdekében mai textusunknak kell szabályoznia: a szabadság ne legyen alkalom a testnek a bűnre, hanem szeretetben kell szolgáljunk egymást. Az egyháznak nem romboló kritikára, hanem áldozatot vállaló odaállásra van szüksége, nem féltékeny elzárkózásra, hanem nyitott együttműködésre, és főként felelős, szeretetteljes emberi magatartásra. Az élet iróniájaként értelmezendő az is, hogy mindezt én Székelykeresztúron mondom el, abban a városban, ahol a felekezetek közössége valóban a jézusi alapra építkezik, s a másság nem bélyeg, hanem érték; abban az egyházkörben, amely hozzáértő karral fogja át egyházközségeit és a megértés hangján kezeli gondjaikat; abban az egyházközségben, ahol a hozzáállás nyomán példaértékűen működik, aminek működnie kell; Székelykeresztúron, amire mi, a máshonnan valók felnézünk, és ami előtt fejet hajtunk.

Testvéreim, a szabadság bennünk lakozik. Szabadon vallásosnak lenni azt jelenti, hogy el kell jutni az ismeretnek arra a fokára, ahol világos, hogy születünk, és meg fogunk halni, de addig itt van az élet, ez egyszeri, csodálatos, megismételhetetlen lehetőség, amelyben felelősségünk hozzáköt a múltunkhoz és a jövőnkhez. Ezt az életet meg kell élni, s egyetlen tudás van, ami kitöltheti ezt a megélést úgy, hogy magában foglalja az összes többit: a szeretet, amit kizárólag gyakorolva birtokolhatunk (Czakó Gábor). Minél többet teszünk belőle a lényünké, annál mélyebben avatódunk be egyrészt önmagunkba, másrészt a környezetünkbe, hiszen általa ismerhetünk meg bármit az igazságból, a jóságból, a szépségből, a fájdalomból, az elmúlásból.

Mert jól írta Frankl, hogy életünket nemcsak a szeretet, hanem a megosztott halandóság is egybekapcsolja. Megdöbbenő felismerni, hogy a humán és humánus latin eredetű szavaink gyökere ugyanaz, mint a humusznak, a fekete földnek, amely a hátán hord mindannyiunkat, amelyen együtt kellene

járnunk humilitásban, azaz alázatosan, észben tartva, hogy nem szavainkból, hanem életünk egészéből mutatkozik meg vallásunk, az, hogy hogyan használjuk fel ama véges, megkötött szabadságunkat, hogyan éljük meg szeretetünket.

És jól írta Frankl azt is, hogy minden percben megkérdez minket is az élet, s a legfontosabb az, hogy amíg élünk adatik, jól válaszoljunk: szeretettel, hálával az iránt, hogy önmagunk lehetünk, nemet mondvá a halál és az embertelenség arcába, és igent rikkantva mindarra, ami az életet szolgálja. Így talán az utolsó szavunk majd a köszöneté lehet, és az utánunk jövők hálásan gondolnak ránk is, egy újabb 435 év távlatából. Ámen.

KOPPÁNDI BOTOND

UNITÁRIUS PRÓFÉTASÁG*

1Kor 14,3

Kedves Testvéreim!

1. Nagy napra virradtunk ma, hiszen Isten jóvoltából lehetőségünk nyílik lelkileg összekapcsolódni a Kárpát-medence és a világ magyarjaival, mégpedig úgy, hogy a Duna Televízió, ez az összetartó erőforrás, lehetőséget ad nekünk, hogy a nagyvilág elé állva mondjuk: ilyenek vagyunk, látjátok, próbáljatok meg ilyennek elfogadni!

Éppen ezért ma egy kicsit rólunk is fog szólni a történet: egyfajta számvetést végzünk, hitelveinket boncolgatjuk, megpróbáljuk kicövekeltetni, hogy hol a helyünk és mi a dolgunk ebben a teremtett világban, és közben megpróbálunk lelkileg is töltekezni. Talán megbocsáttatik nekünk, ha mindez ma személyesebb hangnemben fog szólni..!

2. Pál apostol szavaiból merítünk ehhez ihletet, mert mintha nekünk és rólunk szólna: prófétálni kell, „szeretetre törekedve, mert ezzel emberekhez szólunk, és ezáltal építünk, bátorítunk és vigasztalunk. Akár élethivatásunk is lehetne!

Még mielőtt továbblépünk, „adjuk meg a császárnak, ami a császáré”, és mondjuk el, hogy az idézett rész a korinthusi levélből való, és a Saulból lett Pál írta Kr. u. 54–57 körül, egy olyan gyülekezetnek, amely vallási-nemzeti, sőt: erkölcsi sokszínűségéből fakadóan igencsak szomjazza az eligazító jó szót. A kulcsszó a „prófétálás”, ami a próféták tiszte volt. A próféták elhívott és elhivatott emberek voltak, akiknek az volt a feladata, hogy figyelmeztessenek, ha tévútra tért a közösség, bátorítsanak, ha félelem vagy gyávaság

* Elhangzott a Duna TV-ben, 2003. július 20-án.